

Эсэгэ ороноо, эхэ нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД

Бүгэдэ арадай сонин

ҮНЭН

1921 оной декабриин 21-нээ гарана

2003
июнийн
17
Вторник
№ 94
(20756)

Нажарай
эхин
үлүү
нарын
18
гарагай
3

Бурятия

Республикын социально-экономическа хүгжэлтэ

УРГАЛТЫН ЭРШЭ ДЭЛИСЭ

Республикын социальна халбари болон экономикын хүгжэлтэ ургалтатай байна гэжэ Бурядай Правительство сэгнэлтэ үгэбэ.

Энэ талаар зохихо захиралта гаргагдаа. Байгша оной түрүүшын кварталда можо нютагай бүхы продукт гаргалгын хэмжээн нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 109 процентдэ хүржэ, 10,1 миллиард түхэриг болоһон байна. 2002-2004 онуудта Буряад Республикын социально-экономическа хүгжэлтын программые уридшалан дабшуулха оньһон аргууд туйлагдаа. 2003 ондо социальна халбари болон экономико хүгжөөлгэ урагшаа дабшаха аргатай.

Хүн зоной мүнгэн олзо

оршонууд 17 процентээр ургажа, харадаа дунда зэргээр 3286 түхэригтэ хүрэбэ. Январь-февраль харануудта дундуур салин хүлхэн 4232 түхэригтэ хүрөө.

Үхибүүдэй хара бүрин тэдхэмжэнүүдые түлэлгэдэ 88 миллион түхэригтэй номологдодог болоһониһын хайн гэшэ ааб даа. 1996-2000 онуудта тэдхэмжэнүүдэй үри шэри 431 миллион түхэриг байһан наа, харин түрүүшын кварталда 343 миллион түхэриг болотороо хороогдоо. «Ветеранууд тухай» Федеральна Хуули бэелүүлгэдэ 48 миллион түхэриг, эрэмдэг хүнүүдэй һуудал байдалые хамгаалгада 26,8 миллион түхэриг гаргашалагдаа.

«Байкальский Бор», «Ар-

шан» лагерьнуудта, «Здоровье» гэжэ эмнэлгэ-нэргылэмжын түбтэ 965 үхибүүд амарһан, бээ аргалуулан байха юм.

Экономикын бодото сектортэ хайн үрэ дүнгүүд туйлагдажа байна. 2003 оной январь-март харануудта промышленностийн эмхинүүд 5,6 миллиард түхэригтэй продукци үйлэдбэрилөө, тэрэнь нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 15,8 процентээр дээшэлээ. Гусиноозерскын ГРЭС-эй мүнгэн хангай-экономикын байдалые тогтууритай болгохо талаар Буряад Республикын Правительствын абан хэмжээнүүд электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилгы дээшлүүлхэ арга олгоо. Тийгэжэ 2-дохи ТЭЦ-тэ 7-дохи генератор ашагалгада оруулагдаа. Авиационно болон локомотив-вагон заһабаригын заводууд гэхэ мэтын предпритинуудые хүгжөөлгын хараа түсэбүүд түрүүшын хахад жэлдэ үйлэдбэрин үндэр хэмжээнүүдые туйлаха арга олгохо байна.

2003 оной түрүүшын кварталда Мухар-Шэбэрэй аймагта нүүрһэ малталгаһаа, малай тоһо буйлуулгаһаа, пивэ шаналгаһаа, Загарайн, Захааминай, Хурамхаанай, Муйскын аймагуудта барилгын модо үйлэдбэрилгы ехэд-хэлгэһээ, Сэлэнгын аймагта сагаан эдэе буйлуулгаһаа промышленна продукци үйлэд-

бэрилгын хэмжээн ехээр ургаба. Кабанскын аймагай предпритинууд яһала тогтууритай хайнаар хүдэлнэ.

Үнгэтэ металл болбосоруулгада промышленна продукци гаргалгы дээшлүүлгын хахад шахуу хубинь «Бурят-золото» ОАО-до алта олзоборилгын ургалта хангагдаа (4-һөө 8,9 процент хүртээр). Улаан-Үдын нарин сэмбын мануфактурада нёдондо жэлэй нэгдэхэ кварталыһаа 7 процентээр ехэ продукци гаргагдаа.

Байгша оной түрүүшын кварталда мяха, мяханай консервэнүүдые, хилээмэ болон хилээмэ-бүүлхын зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргалга дээшлүүлгэдэ. Республикын Правительствын абан хэмжээнүүдэй ашаар «Бурятспирт» гэжэ ОАО-до продукци үйлэдбэрилгэ март харада нэргээгдэбэ.

Һүүлэй 3 жэлэй туршада хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгын хайн ургалта туйлагдаа: нэгдэхэ кварталы дүнгүүдээр халбари дотор бүхы продукци үйлэдбэрилгын хэмжээн 1177 миллион түхэригтэ гэхэ гү, али 100,7 процентдэ хүргэгдөө.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблээй албан.

ПРЕЗИДЕНТ АЖАЛДАА ОРОБО

Бурядай Президент Леонид Потаповай амаралта дүүрэбэ. Гарагай 2-то тэрэ эрхэ түлөөлэлгэнүүдээ бэелүүлжэ эхилээд, Россин Гүрэнэй Сөвөдэй суглаанда хабаадаһаа Москваһаа Санкт-Петербург ошобо. Ороной Президент Владимир Путинэй зарлаһан энэ суглаан дээрэ соёл болбосоролые хүгжөөлгын асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа.

Бурядай Президент мүнөөдэр болон үглөөдэр гүрэнэй засагай федеральна зургаануудта хүдэлжэ, хэдэн уулзалгануудые, хөөрөлдөөнүүдые хэхэ.

Амаралтынгаа үедэ Леонид Потапов ажал ябуулгаяа эрхилжэ байгаа гэжэ тэмдэглэлтэй. Нарын туршада тэрэ Россин министрствэнүүд болон албан зургаануудай хүтэлбэрлэлгэнэтэй 15 дахин уулзалга хэхэ, тэдэнэй үедэ Буряад ороной социально-экономическа хүгжэлтын асуудалнуудые шидхэхэн байха юм.

Республикын Президент Федеральна Суглаанай засэдаида хабаадаһан байгаа. Россин Президентын жэл бүрин Хандалга энэ суглаан дээрэ шагнагдаа һэн. Удаань Россин Федерацийн Правительствын Түрүүлэгшэ Михаил Касьяновтай уулзажа хөөрөлдэбэ.

Леонид Потапов июнийн 19-дэ Буряад Республикынгаа нийслэл хото бусажа ерэхэ хараатай.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблээй албан.

ИЮНЬ НАРЫН ЗУРАГЛАЛ

Зунай эгээ зулгы хайхан хара. Зүндөө үхибүүдэй газагуур зүлгэ ногоон дээгүүр хульбэрхэ хаһа. Хүн зоной хүндэ ехэ ашаагаа абажа табяад амарха тала. Модо, һөөгүүдэй набша намаагаа наххаха, сээсэгэ гүбижэ болбосорхо боди сэмүүн хара. Газар гэлхэймнай үнгэ бүриин сээсүүдээр үргэн дайдаа

гоёохонь. Бүхы унтажа байһан хорхой шумуулнуудһаа захалаад һэришэнхэй, ажамидаралай ажал ехэ, хүсэ орохо, хүхэ хайхан гэлхэймнай хүүежэ, шууяжа, хөөрсэгэнэлдэжэ нэгэ секундашье шэмээгүй болоногүй хаш. Газар дээрэшье, газарай хүрһэн соошье хуу хүдэлөөн! Хэлээрээ орёжо эгээлдэг үхэр малнууд нарын һүүл багта хүсэд садажа, хүсэ тэнхээ орохо. Хони, ямаад садажа, хабиргань һаял өөхэлжэ эхилнэ.

Эгээл энэ нарын эхин багаар шубуу шонхорнууд абяа шэмээгүй үндэгөө даража сүлөөгүйнүүд. Гансал хүхы шубуун ондоо уурхай соо үндэгэлжэ, үндэгөө орхёдо, үглөөнһөө үдгшэ болотор «мини хоолой шагнагты» гэхэндэл донгодожол һууха.

Амаралтын байрануудта

ажал ехэтэй болохонь, амарагшадые угтажа, эгээлүүлжэ, зөөлэн орон дээрэ унтуулхань тиимэшье миин хэрэг бэшэ. Нургуулияа дүүргэжэ байһан үхибүүдэй досоо хүлгөө, тэдэнэй урга гүрэнэй шалгалтанууд. Город соо нэгэ бага хүн зоноор үсөөршэнэн шэнги.

Хүдөөгэй зон ойрохон аршаангуудтаа морёороо ошохоёо уутаяа дүүргэжэ тухагүйнүүд. Бүхы хүн зон энэл хара соо хура бороо ороһой гэжэ бурхандаа зальбаржа ябанаг. Июнь соо ган гасуур болобол, гайтай гэжэ газарайш үндэгэн хэлэхэл даа.

Июнь хара жэлымнай тэдхэн хара. Үнгэрһэн үрөөлэ жэлнай үнгэрөө, үлөөшэ үрөөлэ жэлнай баян таргаараа, ургаса хайгаараа тэнгээ дараг гээд дабабал, хайн бэлэй гэжэ мүргэе.

Элбэг МАНЗАРОВ.

Галина ЧЕБОТАРЕВА

ИЮНЬ

6 ИЮНЯ

Предзакатный свет июня
дорог мне своим стараньем.
Напрягаюсь бесталанно,
вдохновение зову я.
Отраженный свет,
как призрак,
в замешательство приводит,
не одну меня - в природе
возрождает жизни признак.
Даже скромные левкои
оживают под рукою.
Капли влаги, принесенной
мною, путают с росой.
Ах, непросто вам, левкои,
любование июнем,
пышным, знойным,
хоть и юным,
на прожаренном балконе.
Ну, а мне дыханье ваше
в предзакатном легком свете
так же сладостно и важно,
как зимой мечта о лете.

Июня день шестой,
тебя прославил Гений.
Ты чтим в календаре теперь
и навсегда.
Уходят в никуда,
не оставляя тени,
служители пера,
а Гения звезда
горит, и слог его вослед
за рифмой льется,
предрешена судьба
его бессмертных фраз.
В определенный час восходит
это Солнце
для каждого из нас,
для каждого из нас.
С историей спелась его
любовь к России,
Он с нею разделил свой
жребий и успех.
О Родине мечтал счастливой
и красивой...
Он не оставил мир,
став символом для всех.

КАДРҮУД БҮХЫ ЮУМЭ ШИИДХЭДЭГ

Россин Правительствын Түрүүлэгшын орлогшо В.Б.Христенкын ударидалга доро үнгэргэгдэһэн селекторнэ зүблөөн хүтэлбэрилхы кадрнууды бэлдэхэ асуудалда зориулагдана байгаа. Буряад Республикын Правительствын Түрүүлэгшын Нэгдэхэ орлогшо В.О. Гейдебрект, Президентын болон Правительствын Захиргаанай Гүрэнэй албанай, кадрнуудай политикын ба нютагай өөһэдн хүтэлбэритэй хүдэлмэри ябуулгын талаар хорооной түрүүлэгшэ В.В.Хингелов тэрэндэ хабаадаа. Мүнөө үедэ хүтэлбэрилхы кадрнууды бэлдэхэ талаар Президентын программада хабаадалсалгаар мого нютагуудай ямараар хүдэлхэ байһан ушарта Россин Правительствын табидангэмэлтэ эрилтэнүүд тухай Россин Федерациин экономика хөгжэлтын ба худалдаа наймаанай министрэй орлогшо А.В.Шаронов, хүтэлбэрилхы кадрнууды бэлдэлгые эмхидхэхэ талаар комиссиин секретариатай хүтэлбэрилэгшэ О.Г.Лушников мэдээсэлнүүды хэбэ.

Россин бусад нютагуудай дунда манай республика муу бэшэ, дундуур нуури эзэлнэ гэжэ мэргэжэлтэд сэгнэнэ. Номологдоһон мүнгэнэй 30 процентые Буряад орон, харин бусад 70 процентые Федераци түлэдэг байна. Президентын программын баталагдан абтаһанһаа хойшо үнгэрһэн табан жэлэй хугасаа соо 270 гаран хүтэлбэрилэгшэд мэргэжэлээ дээшлүүлһэн байгаа. Эдэнэй хахадһаа дээшнхи хубинь дундуур болон бага хэмжээнэй олзын хэрэг эрхилэлгэдэ хүдэлнэ. БГУ-гай дэргэдэхи хуралсалай түбэй директор Л.П.Баглеев нургуули дүүргэгшэдэй эблэлгые толгойлоно. Мүнөө удаадахи хуралсалай жэлдэ хуралсалады абалга эхилбэ. 55 хүн абтаха ёһотой. Тэдэнэр июниин 18 болотор шалгалта гараха. Хуралсал гурбан номинацияр: менеджмент, маркетинг, мүнгэн нан ба урьһаламжа гэхэн зүйлнүүдээр үнгэргэгдэхэ.

Президентын программа тухай мэдээжэ абаха гэбэл, иимэ телефоноор хонходожо болоно: 21-12-48.

ХЭН ЭРХИМЛЭЖЭ ГАРАХАБ?

Нёдондо жэлэй болон байгша оной түрүүшын кварталай дүнгүүдээр «Буряад Республикын худалдаа наймаанай ба ниитын эдэе хоолой эрхимлэгшэ» гэхэн заншалта конкурсын дүнгүүд согсологдохо.

Һалбари доторой эрхимэй эрхимүүд июлиин 27-до мэргэжэлтэ һайндэртэ нэрлэгдэхэ ёһотой. Байгша ондо Правительствын тусхай Тогтоолоор 15 номинацияр илагтад тодорюулагдаха. Тэдэ худалдаа наймаанай эмхинүүдэй хүдэлмэриин ашаг үрые дээшлүүлэхэ гадна, хангалтын соёл болбосоролые һайжаруулаха, продукция худалдалгын дэлгүүрые үргэдхэхэ, шэнэ арга хэрэгсэлнүүд болон хангалтын шэнэ түхэл маягууды нэбтэрүүлэхэ арга олгохо байна. Худалдаа наймаае хүгжөөхэ талаар шэглүүлэгдэһэн урьһаламжын проектүүдэй бии байһые тодорюулаха зэргэтэй.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ХАШАГТА ХАЗУУЛХАН ЗОНОЙ ТОО ОЛОШОРНО

Буряад Республикада майн 27-ноо июниин 4 болотор 240 гаран хүн зон хашагта хазуулан байна. Хабарай эхинһээ хойшо хамта дээрээ 915 хүн хашагһаа хохидоһон байна. Тэдэнэй 8 хүн энцефалитна, мүн 14 хүн ойн ондоо элдэб үбшэ тараадаг хорхой шумуудда хазуулаад, эмнэлгын түбтэ ороһон байна.

Эдэ хохидогшодой 40 гаран процентнэ хүүгдэ болоно. Хашагта хазуулан олонхи зон тусхай тарилга хүүлээгүй аад, ой руу ороһон байна. Бээдээ хайхарамжагүй байлга - энцефалитна хашагта хазууланай гол шалтагаан.

ХҮҮГЭДЭЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА

Энэ зун 150 мянга гаран хүүгдэ (бүхы хүүгдэй 75%)

зунай лагерь ба санаторинуудта бэээ эмшэлүүлхэ, амарха аргатай хүүгдэе утган абахаар. 75 стационарна бааза, 220 ажалай ба амаралтын лагерь ба 500 үдэртөө амарха лагерь бэлэн болгогдонхой.

Стационарна лагерьта амарха путевкын дунда зэргын сэн 3 мянган түхэригтэ, хүүгдэй площадь дээрэ амаралга үдэрэй 40 түхэригтэ. Хүүгдэй зунай амаралгада хамта дээрээ 45 млн. түхэриг гаргашалагдаха. Мүн энэ жэл хүүгдэ палаточна лагерьта амарха аргатай. Жэшээн, Баргажанай заповеднигтэ хүүгдэ суута баргажанай булганай ажамидардаг байдалтай дүтэ танилсаха аргатай.

ЭЛЕКТРЫН ЭЛШЭ ХҮСЭ ҮГЭЛГЭ ХИЗААРЛАГДАНА

«Бурятэнерго» «Городские электросети» муниципальна предприятида электрын элшэ хүсэ үгэлгые хизаарлаба. Энэ предприятиин үри шэриин ехэ дээрэһээ иимэ хэмжээ абтаа. Тэдэнэй 165 млн. түхэриг үри республикые электрын элшэ хүсөөр хангалгые шахардуу байдалда оруулжа магад.

МИЛЛИОНЕРНҮҮДЭЙ ТОО 2 ДАХИН УРГАА

Манай республикын 28 хүнэй жэлэй олзо 1 миллионһоо үлүү гарана. 2001 ондо миллионһоо үлүү олзотой хүнэй тоо 13 байһанһаа, 2002 ондо 2 дахин ургаа.

28 миллионернүүдэй 6-ниинь 10 миллионһоо үлүү олзо оршотой. Нэгэ хүн - 126 миллион. Сасуулаад үзэбэл, гүрэнэй алба хаагша жэлэй дунда зэргэ 110 мянган түхэриг олзотой. Республика дотор дунда зэргын салин харын 4,3 мянган түхэриг болоно.

«Бурятинформын» мэдээсэлнүүдээр Д.ГУРОДАРМАЕВА бэлдэбэ.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан мэдээсэнэ:

ХУУЛИИН БЭЭЛҮҮЛЭГДЭХЫН ТУЛАДА

Парламентын шагналганууд июниин 10-да Арадай Хуралда эхилжэ, «Соёл тухай» Буряад Республикын Хуули бээлүүлгын ябаса тухай асуудалые зүбшэн хэлсэжэ захалба.

Энэ хуули 1996 оной февраллин 1-дэ баталагдан абтаа һэн. Гэбэшье тэрэ республикын улад зоной дунда тиимэ үргэнөөр дэмжэгдээгүй, залан сэхээр бээлүүлэгдээгүй байшоо. Ушарын юуб гэбэл, хуулиин олохон статьянууд «хүдэлнэгүй», искусство болон соёлой һалбарыда горитой ехэ зорилгонууд шиидхэгдэнгүй.

Муниципальна байгуулалтануудай толгойлогшоноор, республикын эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, Буряадай соёлой болон искусствын габьяата ажал ябуулагшад «дүхэригшэрээдэ» хабаадаха юм.

«ТҮМЭР ХҮЛЭГҮҮД» ДУТАЛДАНА

Буряад Республикын Гүрэнэй Статистикын хорооной мэдээсэлһэнэй ёһоор, хүдөө ажахын материално-техническэ үндэһэ нуури хуушаржа байна. Юундэб гэхэдэ, хүдөөгэй ажалшадые онһон техникээр хангалтын хэмжээн талһагаряагүй доошолоно.

Һүүлэй хэдэн жэлэй туршада хүдөө ажахын онһон техникын ехэнхи хубинь хуушаран эбдэрхэдэнь, шэнэ трактор, машинанууд мүртэй абтаагүй байна бшуу. 2001 онойхитой жэшэбэл, тракторнууд, комбайнууд болон хүдөө ажахын бусад машинануудай тоо 9-һөө 28 процент хүртээрэе бага болоо.

НИИТЫН ЗҮБЛЭЛ БАЙГУУЛАГДАХА

«Социальна харилсаан» гэхэн ниитын зүблэл һаяын сагта Новосибирск хотодо байгуулагдаха.

«Сибирин хэлсээн» гэжэ мого нютагууд хоорондын эблэлэй харгалзалга доро томо ехэ бизнес-компанинуудай болон ниитын эмхинүүдэй үүсхэлээр «Бизнесэй социальна харюусалга - Сибирин хөөрэлдөөн» гэхэн хуралдаан май харын һүүл багта Новосибирскдэ боложо, иимэ шиидхэбэри абаһан байгаа. Засагай бүхы зургаануудтай, олонийтэтэй, олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэй һайн үрэ дүнгүүдые үгэхэ, али алинда аша туһа асарха харилсаа холбоо тогтоохо байна. Тиимэһээ энэ тематикаар Федеральна Хуулида дурадхалнуудые оруулахаа гадна, шэнжэлгэнүүдые хэхэ, дэмжэлгэнүүдые үзүүлхэ арга олгохо юм.

УЛАСХООРОНДЫН АЭРОПОРТ ХҮГЖӨӨХЭ

Улаан-Үдын уласхоорондын аэропорт хүгжөөлгые технико-экономическа үндэһэ нууригай болгохо асуудалаар зүблөөн һаяхан Буряад Республикын Промышленностиин, үйлэдбэриин хамһабарин ажахынуудай болон арга хэрэгсэлнүүдэй министрствэдэ болобо.

Россидахи ТАМ программын бүлэгэй (Англи) залан хүтэлбэрилэгшэ г-н Дункан Г. Нотен, аэропортнуудай консалтингова эблэлэй (Канада) президент А. Хоум, LPS Aviation Inc гэдэг консалтингова фирмын (Канада) президент Теда Леннокс гэгшэд энэ зүблөөндэ хабааһан байгаа.

Хүгжэлтэ болон һэльбэн шэнэдхэлгын Европын банк Улаан-Үдын аэропортын комплексые һэльбэн шэнэдхэлгын бизнес-түсэб зохёолгын хоёр шатада мүнгэ һомолһон байгаа.

«РОССИН МОЖО НЮТАГУУД-2003» ГЭНЭН ВЫСТАВКЭ - ЯАРМАГ

«Россин мого нютагууд-2003» гэхэн выставкэ-яармаг июниин 9-һөө 13 болотор Москвада Бүхэроссин танхим соо болохо байна. Выставкэдэ табигдана зүйлнүүд мого нютагуудай урданай ба мүнөөнэй байдалые, экономика хэсэ шадалые, хүн зоной нуудал байдалые, мого нютагууд хоорондын харилсаае, худалдаа наймаанай холбоо барисаае элрхэйлэн харуулаха юм.

«Амта», «Макбур», «Молоко», «Байкалфарм», «Улаан-Үдын прибор бүтээлгын үйлэдбэриин нэгдэл», «Улаан-Үдын авиационно завод», «Тихонов хүбүүдтээ» гэхэн мяханай компани (Северобайкальск хото), «Зүүн зүгэй медицинн түб», «Нарин сэмбын мануфактура», «Эмальпосуда», «Экор Дары Бурятии», «Агнуури ба ангай арһан» болон бусад предпритинууд, эмхинүүд энэ выставкэ дээрэ Буряад ороние түлөөлхэ юм.

ХҮНДЭЛЭЛЭЙ САМБАР НЭЭГДЭБЭ

Социальна һалбарин хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлтэ һайндэр үнгэрэгшэ амаралтын үдэр болоо һэн. Буряад Республикын Ажалай болон социальна хүгжэлтын министрствын Хүндэлэй самбар нээлгэ, һалбарин эрхим хүдэлмэрилэгшэдэй баярай суглаан июниин 11-дэ болобо.

Мүнөө тэндэ 4,5 мянган хүн ажаллана, эдэнэй дунда ажал хэрэгтэ үнэн шударгы, бэээ үгэнги эрхим мэргэжэлтэд олон юм. Эдэнэй 6-ниинь орден медалнуудар шагнагданхай, 10-ниинь «Россин Ажалай министрствын хүндэтэ хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн тэмдэгтэ, 13-ниинь «Россин Федерациин социальна хангалтын габьяата хүдэлмэрилэгшэ», 63-ниинь «Буряад Республикын хүн зоной социальна хамгаалгы габьяата хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүдтэ хүртэнхэй.

БАГШАНАР НУРАЛСАНА

Россин болон Буряадай һуралсалай министрствэнүүдэй, «Эврика» гэжэ һуралсалай политикын институтай эмхидхэһэн «Буряад Республикын һуралсалай һалбарин туршалгын ба шэнэ байгуулгын хүдэлмэридэ зүбшэл үгэлгын болон эрдэмэй-методическа хангалга» гэхэн мого нютагууд хоорондын семинар июниин 4-һөө 7 болотор Буряадай багшанарай колледжын үндэһэ нуури дээрэ эмхидхэгдэбэ.

«Эврика» гэжэ һуралсалай политикын институтай ректор А.И.Адамскиин, тус институтай директор А.А.Антоновагай, Москвагай гүрэнэй багшанарай университедэй багша И.Б.Шиянай, дундуур шатада Монтессорин гуримай автор, биологийн эрдэмэй доктор Лиз Ван Донсалаарай (Нидерланд) уншаһан лекцинуудые семинарта хабаадагшад һонирхон шагнаба. Семинарай үедэ пленум болоо, үгэ булалдаата хэшээлнүүд үнгэргэгдөө.

ТЕАТРАЙ ТАЙЗАН ДЭЭРЭ - ВРАЧНУУД

«Буряад ороной эрхим врач» гэхэн республикын түрүүшын конкурсын түгэхэлэй мурьсөөн июниин 5-да Х.Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын академическэ театрта үнгэргэгдэбэ. Уялгата медицинн страхованиин Буряадай нютагай жасын, элүүрые хамгаалгын хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзнуудай рескомой болон Улаан-Үдэ хотын элүүрые хамгаалгын хэлтэсэй хабаадалгатайгаар Буряад Республикын Элүүрые хамгаалгын министрство энэ конкурс эмхидхэһэн байгаа.

Конкурсын эхиндэ Улаан-Үдэ хотын болон гурбан аймагай элдэб мэргэжэлэй 67 врач хабаадһа һэн. һагшагда һагшагдаһаар, оройдоол 11-ниинь түгэхэлэй мурьсөөндэ гараһан байгаа. Эдэнэр бултадаа нийслэл хотын медицинн эмхи зургаануудай түлөөлэгшэд болоно. 5 педиатр болон медицинн эрдэмэй 6 кандидат түгэхэлэй мурьсөөндэ хабаадаа. Шанга тэмсэлэй дүнгүүдээр Семашкын нэрэмжэтэ республиканска больницын офтальмолог Галина Федотовна Алексеева илалта туйлажа, дипломоор, 50 мянган түхэригэй мүнгэн шангаар шагнагдаа. Гадна тэрэнэй мэргэжэл шадабари болзорһоо урид дээшлүүлэгдэһэн байна. Галина Федотовна «Эрхим мэргэжэлтэ» гэхэн Москва хотодо үнгэргэгдэхэ Бүхэроссин конкурсдо Буряад ороние түлөөлхэ юм.

Уршин аймагай 80 жэлэй ойдо зорюулнаб

1. БАБЖА ХҮБҮҮН

Зүжэглэхэ иоурнууд: Бабжа
Хондоли
Бүхэ Бэхи
Эхэ
Наймаашан
Сэрэгэй дарга
Сэрэгшэд

НЭГЭДЭХИ ҮЗЭГДЭЛ

Ургэн тала хуаран нэмжынэ. *Һэем гэр соо хоёр хүбүүг шагай наадажа лууна.*

БАБЖА. Би ихэдээд харбахам. (Харбана). Мэргэн гүб даа?

ХОНДОЛИ. Бишье, ахай, танһаа дутахагүйб.

БАБЖА. Шүүгдэдэгээрээл шүүгдэхэш даа, хаража байгаарай.

ХОНДОЛИ. Мүнөөдээрээ шүүгдээшье наа, хожом шүүдэг болохоб.

БАБЖА (шагнаархан). Хэн ерзбэ гээшбэ?

Мориной табараан гуулдажа, угангүй Наймаашан ороно.

НАЙМААШАН. Баабайтнай хаанаб?

БАБЖА. Агнахаа ошонхой.

НАЙМААШАН. Эжыгтай хаанаб?

БАБЖА. Айлда ажал хэнэ. Та баабай, эжыем юундэ хураабта?

НАЙМААШАН. Би тамхи наймаатайб. Баабайшни тамхи татадаг ха юм.

БАБЖА. Татадаг.

НАЙМААШАН. Наймааеом гүйлгэнгөө худалдажа абаха байгаа.

БАБЖА. Теэд баабай үгы ха юм.

НАЙМААШАН. Үгы хадаа, үгы. (Энеэсэгээн). Би таанадай тамхи татажа үзэхэм. Хэр хатуухан тамхитай хүбүүд хабта? (Хүбүүдэй ала набардажа, гараа үнэсэн, ехээр найтасагаана). Пээ! Яаһан хатуу юм бээ!

БАБЖА. Манда тамхин үгы. Та наада бэрижа, худалаар хэлэнэт.

НАЙМААШАН. Би худалаар хэлэнэ гүб? Бүдүүн хүнэй урдаһаа яаһан муугаар ама гаранаш, гүлгэн газари! Энээнэйш түлөө би та хоёрто өөрынгөө тамхи татуулахам. Наашаагты. (Үбэрһөө хамарай тамхиной сабаханише гаргажа, хүбүүдэй хамар руу тамхи хэжэ найтаалган, хүхэ энээдэн болон). Тамхи татахада, амтатай гү? Үшөө татагтылши. (Сухариһан Бабжые барижа, хамар рууны тамхи хэжэ гэжэ байтараа, гараа хазуулашаба). Ой-ёо-ёо! Үшөө хү хазахабши, гүлгэн газари. «Гүлгэн нохой шүдэрхүү» гэдэгынь шамһаа удхатай!

БАБЖА (мултаржа, найтаан). Та муухай хүн байнат.

ХОНДОЛИ. Танай тамхин манда хэрэггүй. Манай гэрһээ ябагты.

НАЙМААШАН. Үшөө хүнэй урдаһаа аржаганалдахабты-ы. Наанаһаатнай наншажархихаб. «Баян хүнэй унага дааган эрхэ, үгытэй хүнэй үри хүүгэд эрхэ» гэгшэдэл, та хоёр эрхээр хураһан, хургаалгүй яндууланууд байнат. Хубхай хооһон үгытэйшүүл даһаа! (Гаража ошоно).

БАБЖА (хороо бусалан, тэшэ яган). Яалтайб. Яалтайб. Байза. Баабаймнай уулада олоһон номо хурша гэрэймнай дээбэри доро бии бэлэй.

ХОНДОЛИ. Тэрээгээр, ахай, яахаа ханабат?

БАБЖА. Муухай Наймаашанһаа үнөөгөө абахам! Номо гаргая. (Тэрэнээ абажа, газашаа гаранат).

ХОНДОЛИ. Тэрэмнай хараанһаа гарахаа ябанал.

БАБЖА. Холо харайхагүй. (Хүлөөрөө номоёо тэбхэдэн үгьхэлөөд, арайхан хүбүшлэнэ). Үльгэр домогууд соо баатарнууд хуршала яажа шэбшэдэг бэлэй. Аа, ханааб. (Номоёо татана). Таталга ядаа наам, табан хурган таһаруужан, хаба шадалтай юм наам, ханхинаса ошоод, мание доромжолһон сагаан моритой Наймаашание шэбшүүлһэн хуршамни тудан хүнөөгөөд, бусажа урдан буугтыл! (Харбана, зэнгэй дуун эдэлэнэ, номын дуун хүдэлнэ).

ХОНДОЛИ (нарабшалан). Тудаат, ахай, тудаат. Моринһоо унаа, унаа! Үнөөгөө абаабди.

Хүүгэдтэ зорюулагдаһан залгаа гурбан зүжэг

(*хурша урганы ержэ шаагашана*).

БАБЖА. Эдээнэ түргэхэн байрадань хэе. (Номынгоо хүбшэ мулталжа, гэртээ орожо, байрадань хэнэ).

ХОНДОЛИ. Ахай, таталгаш тамиртайл, харбалгаш хабатай.

БАБЖА. Шадаал хадаа болооб. Үнөөгөө абаабди. Яба иигээд хурдомжолжо ябаг! Баабай эжы хоёр ерэхэ болоо ёһотой. Ши, Хондоли, энээн тухайгаа шийдшье гэжэ абяа бү гараарай, зай гү? Хараал-гахабди.

ХОНДОЛИ. Юундэ хэлэбэ гээшбэб, одоол. Шагай наадахамнай гү?

БАБЖА. Наадайл даа. Ерэхэдэнь, хашалгүйхэнүүд наадажа лууя. (Шагай наадажа эхилнэ).

БҮХЭ БЭХИ (ороод). Хүбүүд, гүрөөһэ шулгалааб. Гэрэй арада байха. Тэрэнием эдээн болгогтыл.

БАБЖА. Зай, баабай.

ХОНДОЛИ. Тиие, тиие, ябая. (Гаранат. Хүбүүдэй дуугаралсаха дуулдана. Эндэһэнь тата, тэндэһэнь бари г.м.).

ЗАЛИ

БҮХЭ БЭХИ (*хоймортоо луужа тамхилан*). Ан гүрөөлшье хоморшоғ болобо янзатай. Бүхэли үдэр ябажа, нэгэл гүрөөһэ унагааб. Зунай зулгы сагай байгаанда нютаг руугаа зөөхэ байгаал даа. Теэд зөөхэ, зөөхэ гээд лэ, нэгэ наатал гараад лэ...

ЭХЭ (*гүйжэ ороод, амидан*). Хамнигад шууя татажа байна. Би гэрэй арада арһа элдэжэ луугараа, ойлгомторгүй дуулажархёоб. Манай хүбүүды Наймаашание алаа гэлсэнэ. Хүбүүднай хаанаб?

БҮХЭ БЭХИ. Газаа гүрөөһэ үбшэжэ байна.

ЭХЭ. Яаха хээхэ болоо гээшбэбди? (Галаа түлшнэ).

БҮХЭ БЭХИ. Эдэ жаа амитад яажа хүниие алахаб. Худалаар хэлсээ бээ.

ЭХЭ. Худал үнэншье наань, хүбүүдыемнай гэмнэжэ байна ха юм. Аюул тодор буутша аа гү? Ай хөөрхы. Эдэ хамнигадта хардуулжа гүрдүүлжэ эхилбэбди. Хариин дайда хатуу гэдэгынь үнэн байна даа. Үнинэйл Хори нютагаа бусая гэгшэ гүби.

БҮХЭ БЭХИ. Үнэн юумэ үнөөрөө гаража ерэнэ бээ. Ехээр бү хабанда халганыш даа. Хүбүүдһээ түрүүн хурая. (Ооголго). Бабжа-а!

БАБЖЫН ДУУН. Дууһаабди, энэ бэээрээ орохоо байнабди.

ЭХЭ. Зүрхэ амим хөөржэ, үе мүсэм шэшэржэ байна.

Хоёр хүбүүд мяхатай орожо ерэнэ. Эхэ абажа, тогоондо үйнэ.

БҮХЭ БЭХИ. Та хоёрые хү алаа гээд, хамнигад шууялдажа байна гэжэ эжыгтай хэлэжэ ерээб. Үнэн гү? Хэлэгтылши!

БАБЖА (омогоор). Нэгэ наймаашан тамхи наймаатай ерээ. Абашни худалдажа абаха байгаа гээ. Тигээд маанадай ама хамар руу тамхи хэжэ, ехээр доромжолоо, наадалаа. Би ехээр гомдожо, уур сухални хүршоо. Ябахадань, би танай уулаһаа олоһон, хүшэлжэ дилээдэггүй номые абаад, тэрэнэй хараһаа гаража ябахадань, харбажархёо нэм. Үхэхэн үгыенэ

мэдэнгүйб, моринһоо унашоо нэн лэ.

БҮХЭ БЭХИ (*гайхан*). Шим юугээ хэлэнэш. Тэрэ минни олошо баатарай номо хүшлөөб гэжэ гү?

БАБЖА. Тигээлби даа. (Эсэгээ шарайшалан).

ЭХЭ. Үү-е, яаһан хүбүүн гээшбэши. Ай хөөрхы, юуниинь болгошо ааб. Яаха хээхэмнай гээшбэ?

БҮХЭ БЭХИ (*бодолготон*). Хүбүүн, муу юумэ хээ байнаш. Эдэ хамнигадтай дайсад болохоннай ха.

ЭХЭ. Бү хэлэ. Яагшал аабди. Зай, эдээн болоо, луужа эдээлэ.

Булта луужа эдээлэ. Гэнлэ гэрэй араар хүнэй харшаганаха, тоншохо дуулдаба.

ЭХЭНЭРЭЙ АБЯАН. Дуулажа байна гүт? Ехэ хэлсэн боложо байна. Наймаашание танай Бабжа алаа гэлсэнэ. Баатар хүн гэжэ айн ярилдана. Иимэ найхан хүбүүдэ абарыг. Зугадаха аргатай байбал, энэ дороо зугадан холодыг. Би танайхинда ханаагаа зобожо, нюусаар ерэхэ хэлэбэб. Түргэлэгты. Найн ябаарайгты. Ябахам.

ЭХЭ. Зүб лэ дуулаһан байгааб. Яахамнай гээшбэ? Орон тэнгэримнай үршөөггыш, ами наһыемнай абарыш.

БҮХЭ БЭХИ. Олон үгын олзо үгы. Байз... боро харааншье болобо. Энэ дороо зугадан ябая. Хүбүүд, мори тэргээ бэлдэгты. (Хүбүүг гүйдэжэ гарана).

Түргэхэн зөөри зөөшээ ашаад, энэ хүниндөө холодожо үзэе. Бурхан тэнгэримнай, орон дэлхэймнай харана бээ.

Хүшэгэ.

ХОЁРДОХИ ҮЗЭГДЭЛ

Гэртээ Бүхэ Бэхи хамгантаяа сайлажа лууна.

БҮХЭ БЭХИ. Энэ бүглүү хүндыдэ зугадажа ерэнээр, хэдэн жэл болошободи. Сагшье түргэн, мэдэгдэнгүй үнгэршээб. Хүбүүднайш бээ оложо ябана даа.

ЭХЭ. Хүнэй зэргэ хүнүүд болоно ааб даа. Отог зонтоёо ошожо ниилэхээр болоол хабди. Хүбүүднай хүн зонтоёо танилсахашье...

БҮХЭ БЭХИ. Тиймэ ханаан биил даа. Эндэ яһала найн хуубабди. Нэхүүл дахуулһашье халаба хэбэртэйбди.

ЭХЭ. Тиймэншье тиймэ. Теэд хэды болотор хүн зонһоо холо...

БҮХЭ БЭХИ (*таһа гүүрэн*). Би агнажа ерэхэм. (Ябахаар зэһэнэ).

Хүбүүг шандага, хүүгү олозой ороно.

ЭХЭ. Бишье малаа эрьсэд ерэхэм.

БҮХЭ БЭХИ. Хүбүүд, газраахи, зосоохиёо хараад, найнаар байгаарайгты.

БАБЖА. Байдагаараал байна бээбэбди. ханаагаа бү зобогты.

Эхэ эсэгэ хоёр гарана.

ХОНДОЛИ (*сай хэжэ балган*). Ахай сагаалса харбахамнай гү?

БАБЖА (*хэбтэн*). Нэгэ бага амарая. һүүлдэ харбуужабди.

ХОНДОЛИ. Ахай, та угаа мэргэн болоолта. Хээзэ би тандал адляар харбадаг болохо гээшбэб?

БАБЖА. Найн хорилго хэжэл байхадаа, мэргэн болохош, яшаха нэмши.

Газаа моригой табараан, хүнүүдэй ооглохо абян.

Эрдэни Дугаров

ООГЛООН. Эй! Гэртэ хүн бии наа, гарагты!

БАБЖА. Юуниинь, хэниинь ерзэбэ? Хүбүүг гарана.

ДАРГА. Ши, яндуул Бабжа, эндэ хороод байнабши. Хэдэн жэлэй хурагыеш алдаһан аад, одоол мүшхэжэ олоболди.

БАБЖА. Хэд юуд аад, намайе бэдэрхэ болобот?

ДАРГА. хананагүй гүш, манай Наймаашание алаһанаа!

БАБЖА. ханангүй яахабид!

ДАРГА. ханаа хадаа болоош! Шунанайш шабайхан, яһанайш мэнгээрһэн байхада, аргыеш олохоо, заргыеш гаргахаа ерзэбди. Мүнөө манай гарта оробош, толгойхоноо үгэхэ болобош.

БАБЖА. Толгойгоо үгэхэ болхотанай бээш, минни мэдэлэй.

ДАРГА. Яагаа нөөлэбши! Шинни мэдэлэй юумэ үгы болоо, хуу манай мэдэлэй болоо. Ойлгобо гүш!

БАБЖА. Зай, тиймэшье гээ, нэгэн-хоёр үгэ хэлэхыем зүбшөөггыт.

ДАРГА. Хэлэ болишье - манай гарташ. Хэлэхэ наа, үгэр хэлээдхи!

БАБЖА. Арбан таба наһаяа гүйсөөгүйхэн ябаһан намда ехэ хэсүү, бэрхэтэйшье байна. Таанад табан зон байнат, дилэхээрээл дилэнэ бээт. Тийбэшье баатар сэрэгшэдэй ёһо гурим эбдэжэ яалай.

ДАРГА. Зай, зай, үшөө юун гэхэшниб! Байлдай гэжэ гү? ha-ha-ha!

БАБЖА. Тийнэ, үхэхэ минни үгэ шагнагты. Үгөө ойлголсое. Минни гансаараа, гүлмэр залуу байһан туладам, намайе хүлээхэ ёһотойт. Минни дүү Хондолидо гар бү хүрэгты. Үгээ үгэгты!

ДАРГА. Шиннихээр болуужан, гар хүрэхгүйбди.

БАБЖА. Байлдаха газарнай тэрүү тэрэ, баруун хойнохи Болзоотын толгой. Би тэндэ ошохо.

ДАРГА (*тийшээ харан*). Болохо. ha-ha! Байлдааншье гэжэ даа, наадан бээ.

БАБЖА. Би зэбсэгээ абаһуу. (Гэртээ орожо, номоо, годлинүүдые абажа гарана). Би түрүүн гүйһүүб. Толгой дээрэ гарахадань, таанад довтолооройгты. (Гүйжэ гарана).

ДАРГА. Энэ шолмош яагаа шуумгай гүйнэб! Алдагшаа гүбди. Моридтоо. Гүйлгэдэе! (Гүйлгэн гарана. Моригой табараан).

Хондоли иишэ тийшээ гүйсэгөөнэ, харабшалан.

ХОНДОЛИ. Ахай толгой дээрэ гаража, номоёо дэлибэ. (Бабжын «Хандагай» гэжэ хашхарха дуулдана). Дайсад довтолон оробо. Ахай харбажархиба. Ухайш, Даргань, үшөө хоёр сэрэгшэд үхэхэн унашабал. Үлөөшэ хоёрын гэдэргээ харайлгабал. Хандагай! Хандагай! Үү, ахайм нэгэ моринь барижа унаад, намнан Онон тээшэ харайлгабал. Тэдэ хоёрын тамаруулан, саада бээдэ гарахань. Ахай юундэ харбангүй хаража байна гээшбэ? Аһааш, харбалал. Үүе, харбалал. Үүе, нэгэнэйнь гар таһа харбажархибал. Үшөө харбаба. Нүгөөдын хүл таһа харбажархиба. Тэдэн оро бодогүй тэрьедэжэ арилба. Хандагай! Хандагай! Ахай эзэгүй моридые суглуулжа, дараад ерзэ. Үшөө зэр зэбсэгын абанхайл.

Моригой табараан замхаад, Бабжа ерэнэ.

ХОНДОЛИ. Ахай, ахай! Тамнай баатар болоо байналта!

БАБЖА. Үшөө эдирхэн байнаб даа. Тийбэшье дайсанаа дарабаб, даагаяа хүлдэбэб.

ХОНДОЛИ. Юундэ үлэгшэдэйн гар хүл таһа харбаабта, тудажа ядаа гүт? Онон соо тамаржа дүтэ ябахадань, халгааха байгаат.

БАБЖА. Гар хүлгүйгөөр хэлэ залгажа ошогты гээ нэм. Яба бэшэниинь мэдэг. Онон дээрэ харбажа, уһа бузарлахаа сээрлээ нэм даа.

ХОНДОЛИ (*барлан, гэбхэрэн*). Ахай! Үнэхөөрөөл баатар болоо байнат!

Хандагай! Хандагай! Дэбхэрэлдэнэ.

Хүшэгэ.

(Үргэлжэлэһын хожом гараха).

